

LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysministeriölle sekä valtionvarainministeriölle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistukseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistukseksi sekä niihin liittyviksi laeiksi. (STM068:00/2015)

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää mahdollisuudesta lausua sosiaali- ja terveysministeriölle sekä valtiovarainministeriölle esitykseksi maakuntauudistukseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistukseksi. Lausunnossaan SLL haluaa kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

Opiskeluhuollon kokonaisuus ja nuorten hyvinvointi

SLL pitää sote-uudistuksen tavoitetta julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdistämisestä asiakaslähtöisiksi kokonaisuuksiksi tavoiteltavana ja tarpeellisena myös toisen asteen opiskelijoiden kannalta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen isompien vastuutahojen toimesta mahdollistaa etenkin perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välisten hoitoketjujen paremman toteutumisen. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtäminen maakunnille parantane alueiden välistä yhdenvertaisuutta. Samalla on tärkeää turvata perus- ja lähipalvelujen saatavuus kaikkialla Suomessa.

Kouluterveyskyselyn (2015) mukaan, huonoksi tai keskinkertaiseksi kokee terveytensä 17 % lukiolaisista. Oppilas- ja opiskeluterveydenhuollon saavutettavuus on parantunut vuoden 2012 jälkeen nopeasti. Lukioissa terveydenhoitajan palveluja oli lukuvuonna 2014-2015 saatavana 84 % lukioista mutta lääkäripalveluja vain 37 % ja psykologipalveluja 57 %.

Vuonna 2014 voimaan tullut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki säätelee lukiolaisten saamia terveyspalveluita. Nykytilanteessa oppilaitoksen sijaintikunnan vastuulla on järjestää opiskeluhoollon, siis opiskelijoiden terveydenhuollon sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut,

kaikille kunnan alueella opiskeleville toisen asteen opiskelijoille. Kunta myös laatii lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, jossa on myös opiskeluhoitoa koskeva osuus. Opiskeluhoitoon palvelut kärsivät nykyisellään resurssipulasta: Kuntaliiton selvityksen (8/2015) mukaan 70 % kunnista ei pysty tarjoamaan palveluja lain edellyttämällä tavalla.

On tärkeää, ettei opiskeluterveydenhuoltoon liittyvä osaaminen vähene tai hajoa eri kokonaisuuksien alle järjestämisvastuun siirron yhteydessä. SLL:n mielestä erillistä opiskeluterveydenhuoltoon tarvitaan myös sote-uudistuksen jälkeen.

Opiskeluterveydenhuollon kokonaisuuksien on oltava yhtenäisiä ja koottava pirstoutuneet palvelut yhdelle luukulle. Opiskelijat itse tuovat toistuvasti esiin, että sote-palveluissa olennaisinta on niiden helppo saavutettavuus ja matala kynnyks. Erityisesti kaikista nuorimmilla opiskelijoilla etäisyys tai monimutkaisuus voivat muodostua ratkaiseviksi esteiksi palveluiden piiriin hakeutumiselle.

Oppilas- opiskeluhoitoon kokonaisuus kattaa asiantuntemuksen opiskelijan elämän erityiskysymyksiin ja opiskelukykyyn liittyen. Laadukkaalla oppilas- ja opiskeluhoitolla on suora yhteys tulevaan opiskelijoiden työkykyyn ja suuri ennaltaehkäisevä vaikutus. SLL pitää erillisen opiskeluhoitoon etuna tiivistä yhteistyötä oppilaitosten kanssa, jota ilman opiskelijan terveyden edistäminen ei onnistu. SLL vaatii, että oppilas- ja opiskelijahoito turvataan kouluissa ja oppilaitoksissa toteutettavana lähipalveluina. Tämä tapahtuu esimerkiksi siten, että se määritellään sote-uudistuksessa osaksi kuntien järjestämisvastuulla olevia sivistyspalveluja.

Opiskeluhoitoon kokonaisuutta suunnitellaan nykyisellään oppilaitosten monialaisissa opiskeluhoitoyhmissä, joissa mukana ovat myös kunnan terveys- ja sosiaalipalvelujen edustajat. Järjestämisvastuuta maakunnille siirrettäessä tämä yhteys oppilaitosten arkeen ei saa rikkoutua. On välttämätöntä, että kunnilla säilyvät riittävät kannustimet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, vaikeivat sosiaali- ja terveydenhuollon menot tai rahoitus enää kuntien budjeteissa näy. Opiskelijoiden kannalta on keskeistä, että kunnat jatkavat myös opiskeluhoitoon hyvinvointityön tukemista alueellaan. Tämän työn suunnittelussa, tiedon hyödyntämisessä ja tilanteen seurannassa tarvitaan tiivistä koordinaatiota sote-palveluja järjestävän alueen kanssa. Uusille alueille onkin välttämätöntä luoda rakenteet, jotka

mahdollistavat oppilaitosten ja opiskeluterveydenhuollon ammattilaisten välisen jatkuvan tiedonvälityksen, yhteisen suunnittelun sekä tavoitteiden seurannan. Samalla tulee mahdollistaa myös opiskelijoiden vaikuttaminen heitä koskeviin palveluihin. SLL kannustaa pilotoimaan sähköisiä palveluita juuri opiskeluterveydenhuollon alueella, sillä nuorille sähköiset välineet ovat luontevia käyttää. Lisäksi nuorten osallisuus palveluita kehitettäessä on huomioitava. Tarvitaan palautekanavia ja asiakasraateja, joissa mukana on edustus esimerkiksi opiskelijakunnista.

Valinnanvapaus jää avoimeksi

SLL pitää hyvänä, että oppilas- ja opiskeluhuolto on sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön 27.6.2016 päivätyssä linjauksessa päätetty jättää valinnanvapauden ulkopuolelle. SLL kuitenkin muistuttaa, että myös muut sosiaali- ja terveyspalvelut ovat nuorille käyttäjille tärkeitä. Siksi valinnanvapauteen liittyvien säädösten puuttuminen kokonaisuudesta on ongelmallista. Valinnanvapauden toteuttamisen sijasta sote-uudistuksen ensimmäisen vaiheen tulisi keskittyä peruspalvelujen vahvistamiseen siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirrettäisiin maakuntien vastuulle. SLL muistuttaa, että valinnanvapaus ei saa heikentää sellaisten opiskelijoiden asemaa, jotka tarvitsisivat monialaisesti sote-palveluja, mutta eivät itse syystä tai toisesta hakeudu niiden piiriin.

Kun tuottamisvastuuta jaetaan julkisen ja yksityisen sektorin välillä, syntyy rajapinta, jossa on oltava sovittuna eri toimijoiden roolit, jotta asiakas tarvitsemansa palvelun ilman pompottelua. Myös asiakasta koskevan tiedon täytyy olla osapuolten käytössä, jotta laadukas hoito voidaan varmistaa. Rahoituksen täytyy olla selkeä ja määritelty, jotta palveluntuottajille ei synny mahdollisuutta valikoida vain sellaisia asiakkaita, jotka käyttävät vähän palveluja.

Nuorten osallisuus ja oikeusturva

Maakunnan muita tehtäviä koskevassa lainsäädännön jatkovalmistelussa tulee huomioida monialaiset, kuntien ja valtion viranomaistahojen sekä kolmannen sektorin toimijoiden

yhteistyössä muodostetut toimintamallit, kuten alle 30-vuotiaille suunnatut Ohjaamo-palvelut. Verkostomaisesti toimivissa Ohjaamoissa tarjotaan “yhden luukun-periaatteella” nuoren tilanteeseen sopivaa tietoa, neuvontaa ja ohjausta kokonaisvaltaisella työotteella. Maakunnan tulisi palvelujen järjestäjän roolissa varmistaa, että palvelun tuottajalla on tarvittaessa edellytykset osallistua monialaiseen yhteistyöhön.

Osana maakuntauudistuksen jatkovalmistelua SLL ehdottaa, että Suomeen perustetaan oppilas- ja opiskelija-asiavaltuutetun virka, jolla valvotaan kiusaamiseen puuttumista ja oikeusturvan toteutumista. Valtuutetun tehtävänä olisi valvoa esi- ja perusopetuksen oppilaiden sekä toisen asteen opiskelijoiden oikeusturvan ja hyvinvoinnin toteutumista oppilaitoksissa. Valtuutetulle olisi mahdollista kannella koulujen ja oppilaitosten kurinpito- sekä työrauhalainsäädäntöä koskevissa asioissa. Valtuutetun valvonta- ja muista tehtävistä säädettäisiin lailla. Nykyisellään tehtävät ovat aluehallintovirastojen vastuulla ja vaikeasti hahmotettavia. Lisäksi OAJ on ehdottanut lasten ja nuorten oikeusturvakeskuksen perustamista. Tämä kokoaisi yhteen hallinto-oikeuden, AVIn, lapsiasiavaltuutetun ja oikeusasiamiehen voimavaroja.

Kaikkien vaalien, myös maakuntavaalien, osalta SLL kannattaa äänestysikärajan laskemista 16 ikävuoteen. Perustuslakivaliokunta katsoi mietinnössään (peVM 3/2014 vp), että äänestysaktiivisuuden nostamiseksi tarvitaan ennakkoluulotonta ja rohkeaa uutta ajattelua. Äänestäminen ja äänestämättä jättäminen opitaan hyvin nuorina. SLL uskoo, että kiinnostus esimerkiksi maakunnallisiin asioihin kasvaa, mikäli nuorilla on todellinen mahdollisuus vaikuttaa.

Helsingissä 9.11.2016

Suomen Lukiolaisten Liitto

Elli Luukkainen

Elisa Tarkiainen

Puheenjohtaja

Pääsihteeri

Lisätietoja:

Sosiaalipoliittinen asiantuntija Katja Asikainen, 044 314 1324
katja.asikainen@lukio.fi